

NEGALIĄ TURINČIŲ STUDENTŲ DALYVAVIMAS AUKŠTOJO MOKSLO TARPTAUTIŠKUMO VEIKLOSE

Regina Karvelienė
Šiaulių universitetas, Šiauliai

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjamas negalią turinčių studentų dalyvavimas aukštojo mokslo tarptautiškumo veiklose. Tyrimu buvo siekiama atskleisti teorines aukštojo mokslo tarptautiškumo koncepto ir globalizacijos proceso sąsajas, išanalizuoti negalią turinčių studentų patirtį dalyvaujant aukštojo mokslo tarptautiškumo veiklose – pagrindinius veiksnius, skatinančius ir ribojančius juos įsitraukti į tarptautines veiklas aukštojo mokykloje. Siekiant tyrimo tikslo buvo remiamasi socialinio dalyvavimo ir įgalinimo teorijomis. Duomenims rinkti ir analizuoti taikytas deskriptyvinis tyrimo metodas. Tyrimo dalyviai – negalią turintys studentai, studijuojantys Lietuvos valstybiniuose universitetuose (N = 145). Analizuojant tyrimo duomenis nustatyti pagrindiniai veiksniai, lėmę studentų apsisprendimą įsitraukti į tarptautiškumo veiklas universitete: siekimas įgyti studijuojamos programos tarptautinio lygio žinių; siekimas užsitikrinti savo profesinės karjeros pridėtinę vertę; siekimas geriau išmokti užsienio kalbą. Pagrindiniai veiksniai, ribojantys studentų dalyvavimą aukštojo mokslo tarptautiškumo veiklose, yra negalia ar specialieji poreikiai, nepasitikėjimas savimi ir sveikatos problemos.

Esminiai žodžiai: *globalizacija, aukštojo mokslo tarptautiškumas, negalią turintys studentai.*

Įvadas

Gebėjimas dirbti, siekti, mokytis šiandien perauga iš lokalsios, homogeniškos erdvės į tarptautinę, globalią erdvę. Globalizacijos procesas veikia visas visuomenės sritis ir veiklas, todėl aukštasis mokslas nėra išimtis. Aukštojo mokslo tarptautiškumas yra orientuotas įgalinti akademinę bendruomenę suprasti, vertinti ir paruošti studentus funkcionuoti tarptautinėje aplinkoje (De Wit, 2011). Tarptautiškumas sieja aukštojo mokslo institucijas, kurių tikslas – suteikti studentams globalių, konkurencingai darbo rinkai reikalingų kompetencijų (Wendt ir kt., 2003; Velde, 2005). Akademiniai tarptautiškumo veiksniai neatsiejami nuo universitetų ir jų idėjos. Tačiau aukštojo mokslo institucijos, siekdamos integruoti ir sustiprinti aukštojo mokslo tyrimų, studijų ir paslaugų sričių tarptautiškumą, turi pagalvoti, kaip tai paveiks studijuojančiuosius. Ne visada studijuojančiųjų motyvacija įgyti naujų kompetencijų, profesinių žinių yra susijusi su jų poreikiais tai įgauti per tarptautinę prizmę – nesvarbu, už-

sienio ar savo šalies ugdymo institucijose. Todėl kyla **probleminis klausimas**, kokie turi būti išanalizuoti ir galbūt net sustiprinti studentų pasitikėjimo savimi ir švietimo institucijos tobulėjimo veiksniai, galintys padėti mokymo paslaugas teikiančiai institucijai įgalinti studentus, taip pat ir turinčius negalią, įsitraukti į tarptautiškumo veiklas savo aukštojoje mokykloje.

Kaip teigia Daugėla (2008), aktyvus studentų, turinčių negalią, į(si)traukimas į dalyvavimą studijų procese ir aukštosios mokyklos gyvenime duoda naudą universitetui ar kolegijai kaip organizacijai. Neįgaliųjų buvimas institucijoje humanizuoja ją pačią, kuria atvirumo kitoniškumui aplinką. Studentai ne tik mato, bet ir bendrauja su kitokius poreikius ir galimybes turinčiais žmonėmis, ugdo savo toleranciją, pagalbos kitiems žmonėms įgūdžius, socialinį jautrumą. Reikia paminėti, kad studentų su negalia aktyvumui įtakos turi ir valstybės politika neįgaliųjų atžvilgiu. Teisė į švietimą ir išsilavinimą yra universali ir turi būti prieinama visiems, taip pat ir neįgaliems žmonėms. 2010 m. gegužės 27 d. LR Seimas ratifikavo Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją. Šios Konvencijos 19 straipsnis „pripažįsta visų neįgaliųjų lygias teises gyventi bendruomenėje, lygias galimybes su kitais rinktis ir imasi veiksmingų ir atitinkamų priemonių, kad sudarytų sąlygas neįgaliesiems visapusiškai įgyvendinti šią teisę ir būti visiškai įtrauktiems į bendruomenę bei dalyvauti joje“, o 24 straipsnio nuostatos teigia, kad neįgaliesiems turi būti suteikiama galimybė įgyti gyvenimo ir socialinio vystymosi įgūdžių, ir tai „sudarytų sąlygas jiems visapusiškai ir lygiai su kitais dalyvauti švietimo procese ir bendruomenės gyvenime“. Minėtų teisės aktų įgyvendinimas atspindi Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimą ir laiduoja švietimo prieinamumo užtikrinimą Lietuvos piliečiams, turintiems specialiųjų poreikių (JT neįgaliųjų teisių konvencijos 24 straipsnis). Studijų aukštosiose Lietuvos mokyklose prieinamumą neįgaliesiems studentams padeda užtikrinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimti įstatymai¹.

Kalbant apie negalią turinčių studentų galimybes dalyvauti tarptautiškumo veiklose universitete reikia paminėti, kad visų pirma tai susiję su asmens veiksmų laisve priimti kasdienes sprendimus, susijusius su jų gyvenimu ar sietinu tam tikro gyvenimo tarpsnio tikslu. Sprendimo dalyvauti ar nedalyvauti tarptautinėse veiklose priėmimas stiprina paties asmens atsakomybę, savarankišką sprendimų priėmimą ir tikėjimą sugebėjimu veikti efektyviai. Visų studentų įtraukimas į tarptautines veiklas universitetui yra aktualus, bet kartu ir įpareigojantis veiksmas: būtinas sisteminis požiūris į žmogų per visus jo gyvenimo etapus, daugiadalykio konteksto studijų ir mokslo procese plėtojimas. Todėl, norint suvokti neįgalių studentų galimybes dalyvauti tarptautiškumo veiklose universitete, reikia išanalizuoti tam procesui įtaką darančias struktūrines ir in-

¹ LR Vyriausybės 2006 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas Nr. 831 „Finansinės pagalbos priemonių teikimo tvarkos aprašas neįgaliesiems, studijuojantiems aukštosiose mokyklose“ (Žin., 2006, Nr. 93-3655).

dividualias dimensijas. Struktūrinės dimensijos – tai tarptautiškumo procesų plėtojimą universitete formuojanti teisinė bazė, socialinės ir kultūrinės aplinkos veiksniai, nuostatos, instituciniai veiksniai. Labai svarbios yra ir paties studento, turinčio negalią, individualios dimensijos – žinios, patirtis, atkaklumas, bendravimo įgūdžiai, pasitikėjimas savimi ir kt.

Socialinio teisingumo nuostata tvirtina, jog visiems turi būti sudaromos lygios galimybės ir užtikrinama teisė įgyti aukštąjį išsilavinimą. Kaip teigia Daugėla (2008), socialinio dalyvavimo idėja apibrėžia neįgaliųjų pilietiškumą, aktyvesnį vaidmenį kuriant, plėtojant paslaugų prieinamumą ir kokybę visuomenėje ir institucijoje, užtikrinant pagrindines žmogaus teises. Tačiau, paanalizavus aukštojo mokslo ir jo teikiamų papildomų veiklų prieinamumą negalią turintiems studentams, galima pastebėti, kad skiriama nepakankamai dėmesio konkrečioms studentų, turinčių negalią ir siekiančių aukštojo išsilavinimo, problemoms, trukdančioms neįgaliesiems sudaryti lygias galimybes studijuoti aukštojoje mokykloje, įsitraukti ir į tarptautiškumo veiklas. Būtent tarptautinė patirtis, įgyjama per tarptautines studijų programas, tarptautinio mobilumo veiklas, bendravimą su užsienio studentais ir dėstytojais, yra neatsiejama šių dienų aukštojo mokslo teikiamų paslaugų dalis, būtina kiekvienam jaunuoliui, norinčiam integruotis į globalią darbo rinką.

Tyrimo tikslas – atskleisti pagrindinius veiksnius, skatinančius ir (ar) ribojančius negalią turinčius studentus dalyvauti aukštojo mokslo tarptautiškumo veiklose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti teorines įgalinimo ir socialinio dalyvavimo sampratas.
2. Išanalizuoti aukštojo mokslo tarptautiškumo konceptą ir jo vietą globalizacijos procese.
3. Nustatyti pagrindinius veiksnius, įgalinančius (darančius įtaką) negalią turinčius studentus dalyvauti aukštojo mokslo tarptautiškumo veiklose.
4. Identifikuoti pagrindines priežastis, ribojančias negalią turinčių studentų dalyvavimą aukštojo mokslo tarptautiškumo veiklose.

Tyrimo metodologija

Tyrimas grindžiamas socialinio dalyvavimo ir įgalinimo teorijomis. Socialinis dalyvavimas suprantamas kaip leidžiantis žmonėms valdyti situaciją, kur neįgaliojo sąveika su bendruomene yra būtinas elementas. Socialinis dalyvavimas leidžia siekti neįgaliojo ir specialistų lygybe grįstos kooperacinės sistemos, dalyvauti priimant sprendimus, susijusius su gyvenimo kokybe (Ališauskas ir

kt., 2011). Kaip teigia Naujanienė (2010), socialinis konstravimas vyksta per žmonių sąveiką. Per šią sąveiką ateina ir asmeninė patirtis, pasitikėjimas savimi. Anot Ruškaus ir Mažeikio (2007), įgalinimas akcentuoja asmenų patirčių, interpretacijų ir vertybių pripažinimą kaip sudėtinę socialinio diskurso dalį, skatinant dalyvavimą per diskursų dialogą ir interesų derinimą bei ugdant praktines kompetencijas ir pasitikėjimą savimi. Įgalinimas suprantamas kaip procesas, kurio metu žmonės ar bendruomenės siekia dalyvauti (Ališauskas ir kt., 2011, cit. Douglas ir Zimmerman, 1995). Svarstant apie individą ir jo vietą visuomenėje, įgalinimo konceptas traktuojamas kaip „individualus kelias, kuriame tvirtėja savo paties gyvenimo kontrolė ir bendruomeninėmis pastangomis stiprinami individo gebėjimai“ (Ruškus, 2015).

Tyrimo tikslui įgyvendinti buvo pasirinktas deskriptyvinis tyrimo metodas. Deskriptyvų tyrimą galima apibūdinti kaip bandymą nustatyti, aprašyti ar identifikuoti tai, kas yra, o, pasitelkus analitinį tyrimą, – ir ką siekiama nustatyti, kodėl taip yra arba kodėl taip atsitiko (Ethridge, 2004). Tyrimo dalyviai – negalia turintys studentai, studijuojantys Lietuvos valstybiniuose universitetuose. Respondentai atrinkti netikimybinės tikslinės atrankos būdu (Kardelis, 2002; Creswell, 2008). Tyrimui atlikti buvo sukonstruotas elektroninis klausimynas. Instrumentas suskirstytas į 3 pagrindines kategorijas, kurias sudarė 21 klausimas: studentų tarptautiškumo patirtis iki studijų universitete ir jau studijuojant aukštojoje mokykloje; apribojimai dalyvauti tarptautiškumo veiklose universitete; demografinė respondentų informacija. Klausimynas buvo skelbiamas interneto tinklalapyje (<https://www.surveymonkey.com>). Tyrimo duomenys apdorojami taikant aprašomosios statistinės analizės metodą. Elektroninis klausimynas buvo platinamas 2016 m. vasario–kovo mėnesiais. Klausimyną studentams su negalia išsiuntinėjo pati tyrėja ir Lietuvos universitetų darbuotojai, atsakingi už studentų su negalia koordinavimą jų aukštosiose mokyklose. Klausimyną užpildė 145 respondentai (N = 145) iš 526 tuo metu studijuojančių universitetuose negalia turinčių studentų; iš jų moteriškos lyties N = 81, vyriškos lyties N = 64; bakalauro studijas pasirinkusių studentų su negalia N = 99, magistro – N = 46. Daugiausia respondentų (N = 32), dalyvavusių tyrime, neįvardijo negalios tipo, kiti turėjo sveikatos (N = 23), judėjimo (N = 22), regos (N = 21), bendravimo (N = 18), klausos (N = 14) ir skaitymo ar rašymo (N = 15) sutrikimų.

Tyrimo atsiribojimas: aukštojo mokslo sąvoka šiame straipsnyje apima tik universitetinį aukštąjį mokslą.

Įgalinimas ir socialinis dalyvavimas

Įgalinimas prasideda, kai individai patys apibrėžia savo poreikius ir siekius, patys, o ne specialistai, priima sprendimus ir patys prisiima atsakomybę (Ruš-

kus, 2015, cit. Labinte, 1995). Įgalinimas neįmanomas be paties individo ištraukimo į savąjį tapimo procesą, be savarankiško apsisprendimo. Individualus įgalinimo lygmuo suteikia galimybę kontroliuoti savo tikslų siekį ir savo gyvenimą. Individualaus įgalinimo esmė – perėjimas iš pasyvios būklės į aktyvią. Aktyvi individo būklė apibrėžia pasitikėjimą savimi, savęs pripažinimą, socialinę ir politinę suvokimą, gebėjimą būti svarbia dalimi priimančias sprendimus ir kontroliuojant aplinkos išteklius (Ruškus ir kt., 2013). Įgalinimas prasideda, kai individai žino, kad jie turi teisę, taip pat ir gebėjimą, spręsti jiems iškilusias problemas, kai jie tiki, kad jų turimi įgūdžiai ir galimybės leis jiems sėkmingai veikti. Žmogaus įgalinimo esmę būtų galima glaustai apibūdinti kaip gebėjimą „paimti savo gyvenimą į rankas“, telkti pastangas jį keisti, išlaikyti aktyvią poziciją tikrovės atžvilgiu (Gvaldaitė, 2009). Ruškus ir kt. (2013) pabrėžia, kad įgalinimas, kaip kryptingas ir sąmoningas veiksmas, numatantis suvokimą, kaip veikia visa sistema, įvertinus visą socialinės sistemos veikimo mechanizmą, bus veiksmingas kaip atskiras įgalinimo veiksmas.

Būtent šis individo suvokimas lemia jo socialinio dalyvavimo galimybes. Socialinis dalyvavimas apibrėžiamas kaip buvimas aktyviu nariu visuomenės ar bendruomenės gyvenime, jis rodo, kaip individas yra ištraukęs į grupės ir bendruomenės veiklą, kiek siekia sąmoningai įsipareigoti (Zaleckienė ir Žadeikaitė, 2012). Socialinis dalyvavimas yra svarbus kiekvienai visuomenės grupei, įskaitant ir žmones su negalia. Kaip teigia Rekis (2013), dalyvauti reiškia visų pirma būti vykimo dalimi, sąmoningai veikti susitapatinant su veikla, savo ketinimais, todėl dalyvavimas yra svarbi mūsų tapatumo ir savivokos ugdymosi dalis. Rekis (cit. Pateman, 1970; Imbrasaitė, 2002) teigia, kad „mes išmokstame dalyvauti dalyvaudami“, t. y. per praktinę veiklą, todėl dalyvavimui būtinus organizacinius gebėjimus individai turėtų įgyti, priimdami sprendimus ugdymo įstaigose ir darbo vietose, ten, kur jie veikia: dirba, mokosi ar tiesiog gyvena ir leidžia laisvalaikį.

Didelę žmogaus gyvenimo dalį sudaro institucionalizuota socializacija, vykstanti mokantis ir studijuojant. Studijavimas aukštojoje mokykloje įgalina besimokančiuosius, taip pat ir negalią turinčius studentus, ruošti įvairioms ateities veikloms, karjerai, pasitelkiant socialinę dalyvavimą. Svarbi yra mokymosi sėkmė, turinti didelį potencialą institucionalizuotoje aplinkoje suteikti žmogui saugumo jausmą. Neįgalieji dažnai nesijaučia tvirtai, todėl saugumas, pasitikėjimas yra jiems gyvybiškai reikalingi veiksniai, įgalinantys neįgaliuosius socialiai integruotis. Kaip teigia mokslininkai (Spiriajevienė ir Spiriajevas, 2015), neįgalusis yra besimokančios visuomenės pilietis, todėl jo asmeninės savybės – atvirumas naujovėms, kūrybiškumas, bendradarbiavimo įgūdžiai ir pasiryžimas studijuoti įgyjant žinių ir plėtojant turimas – yra karjeros sėkmės prielaida. Įgalinimas dalyvauti tarptautiškumo veiklose aukštojoje mokykloje skatina negalią turinčių studentų savarankiškumą, drąsą, pasitikėjimą savimi, atskleidžia

jų interesus, gebėjimus, padeda formuoti asmenybei, siekti savo tikslų. Tai pagrindžia socialinio dalyvavimo svarbą asmens ugdymo procese, nes socialinis dalyvavimas, asmens dalyvavimo gebėjimai nėra duotybė, todėl jaunimas yra įvairiai skatinamas įsitraukti į socialinį dalyvavimą, kad įgytų tokio dalyvavimo patirties ir įgūdžių (Rekis, 2013).

Globalizacija ir aukštojo mokslo tarptautiškumas

Tarptautiškumas dažnai siejamas su globalizacijos reiškiniu. Globalizacija veikia kiekvieną šalį – tai priklauso nuo individualios šalies istorijos, tradicijų, kultūros ir prioritetų. Šiandienos globalizacijos procesai, konkurencingos aplinkos stiprėjimas sukuria neturinčių precedento iššūkių universitetams, nes „universitetai atveria savo duris visai kitokioms paslaugoms ir produktams“ (Gumpert ir Sporn, 1999). Pasak mokslininkų (Green ir Schoenberg, 2006), būtų sunku rasti šiandien universitetą ar kolegiją, kuris nebūtų įsitraukęs į globalizacijos procesą ir nesistengtų plėtoti tarptautiškumo veiklų savo institucijoje. Kaip teigia Aramavičiūtė (2009), šiuolaikinė globalizacija, sukurdamą naujus prasmės konstravimo kontekstus, keičia asmens vertybinius santykius su pasauliu. Dėl to tarp skirtingų pakraipų tyrėjų vyksta diskusijos tiek apie pačios kultūros prigimtį, tiek apie jos galią ir įtaką atskirų tautų politiniam savitumui, tautiniam solidarumui, kultūros vertybėms ir kt. Tai reiškia, kad, iš vienos pusės, globalizacija stiprina bendrąjį kultūrinį pasaulio suvokimą ir jo kaitą, iš kitos pusės, silpnina ryšį su esama kultūra, jos tapatumu ir vertybėmis. Tačiau globalizacija gali ir stiprinti nacionalines kultūras, akcentuodama tų kultūrų skirtingumo reikšmę, o dėl globalizacijos atsiradę nauji kultūros dariniai ir tinklai tampa iššūkiu įvairių tautų savitumui ir išskirtinumui įsitvirtinti.

Stiprėjant globalizacijai, vis dažniau girdimas žodis „integracija“. Tai natūralu, galvojant apie globalų pasaulį, kuriame steigiamos įvairios tarptautinės organizacijos, sąjungos, asociacijos ir kt. (Duoblienė, 2010). Kaip teigia mokslininkė, modernus asmuo, nepaisant savo formaliai deklaruojamos autonomijos, turi integruotis į kokias nors bendruomenes, sąjungas, jei ne realias, tai virtualias, lygiai kaip ir institucijos integruojasi į didesnes institucijas, o valstybės – į tarptautines sąjungas. Taigi integracija suvokiama kaip normalus kasdienis būvis, nors asmens ir valstybės integracijos priežastys, be abejonės, yra skirtingos. Kita vertus, yra ir bendrų priežasčių – tai saugumas, išlikimas ir galios įgijimas (Duoblienė, 2010).

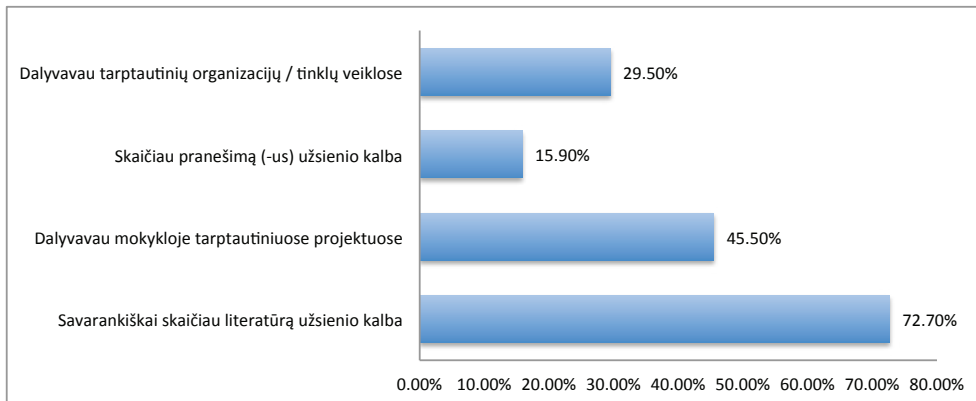
Tarpkultūrinis švietimas, tarptautinės studijos yra vienas iš būdų atsakyti į globalizacijos mestus iššūkius, tačiau drauge turi būti nepamirštama svarba išlaikyti pagarbą kiekvienos kultūros tapatumui. Dar neseniai tarptautiškumas

reiškė tarptautinę universiteto dimensiją, įtraukiant į studijas tarpkultūrinius dalykus, suaktyvinant dėstytojų ir studentų dalyvavimą įvairiose tarptautinėse programose (Ellingboe, 1998; Hanson ir Meyerson, 1995). Tarptautiškumo dimensija aukštajame moksle apima ir vietinių studentų sąveiką, komunikaciją su atvykusiais užsienio studentais, visos akademinės bendruomenės (dėstytojų, studentų, administracijos) kalbinę ir tarpkultūrinę kompetencijas, studijų programų (įskaitant ir tarptautinių) formų įvairovę, aukštosios mokyklos personalo motyvaciją imtis tarptautinės veiklos, teikti paramą atvykstantiesiems (konsultavimas migracijos, vizų, atvykimo ir apgyvendinimo klausimais, šeimų palaikymas ir parama, tarpkultūrinių skirtumų supratimas ir įveikimas), tarptautinių veiklų koordinavimą ir valdymą (pagal Taylor, 2010). Tarptautiškumas jungia aukštojo mokslo institucijas, kurių tikslas yra suteikti studentams globalių, konkurencingai darbo rinkai reikalingų kompetencijų. Tarptautiškumas – tai procesas, integruojantis tarptautinę ir tarpkultūrinę dimensijas į aukštosios mokyklos funkcijas – dėstymą, tyrimus, kitas teikiamas paslaugas (Knight, 1999). Aukštojo mokslo tarptautiškumas yra procesas, kurio metu į studijų procesą, atliekamus tyrimus, į institucijos tarnybas integruojamos tarptautinės ir tarpkultūrinės dimensijos (Knight, 1994).

Šiandien tarptautiškumo proceso įgyvendinimą aukštojoje mokykloje lemia išoriniai ir vidiniai veiksniai. Išoriniai – tai ekonominiai, politiniai, akademiniai ir sociokultūriniai veiksniai (Childress, 2010). Analizuojant vidinius veiksnius, reikia paminėti šiuos pagrindinius: aukštosios mokyklos tarptautiškumo politika, tarptautiškumas „namuose“ (*internationalisation at home*), tarptautiškumas už aukštosios mokyklos ribų (mobilumas). Būtent išorinių ir vidinių veiksmų suvokimas kaip vientiso proceso įgalina visus tarptautiškumo proceso dalyvius – valstybę, institucijas, universitetus ir jų bendruomenės narius: administraciją, besimokančiuosius ir dėstytojus – lengviau suprasti, kaip reikia veikti tarptautiniame kontekste, kokius priimti sprendimus, kaip plėtoti tarptautiškumo procesus aukštojoje mokykloje ir juose dalyvauti.

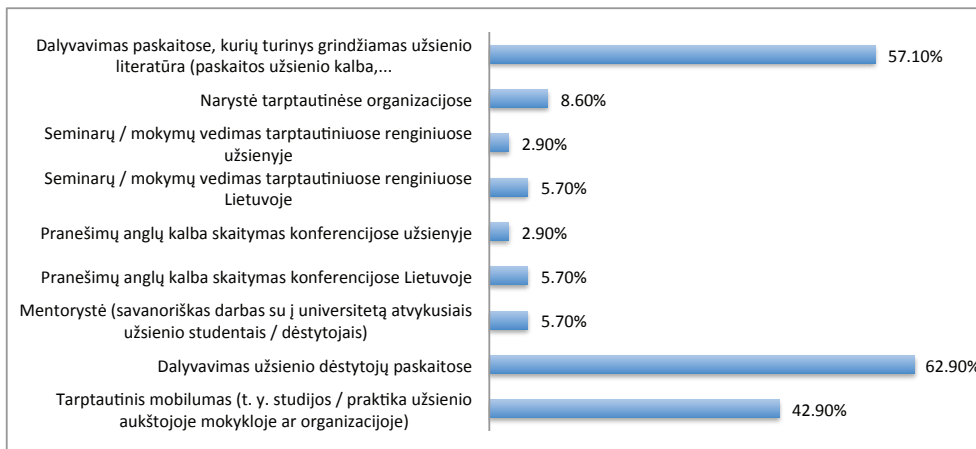
Tyrimo duomenų analizė

Pirmiausia tyrimo metu buvo stengiamasi išsiaiškinti, kokia buvo respondentų tarptautinė patirtis iki studijų universitete. Tokios patirties turėjo tik 36 proc. respondentų (N = 52), tačiau ši patirtis dažniausiai sietina su literatūros užsienio kalba skaitymu (72,7 proc.) ir dalyvavimu tarptautiniuose projektuose (45,5 proc.). Analizuojant apklausos rezultatus pastebėta, kad tie patys studentai buvo aktyvūs ir tarptautinės patirties įgijo dalyvaudami keliuose veiklose.

1 pav. Tarptautinė studentų patirtis iki studijų universitete (N = 52)

Toliau tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti tarptautinę studentų patirtį, įgytą jau studijuojant aukštojoje mokykloje. Gauti tyrimo duomenys atskleidžia, kad ją turėjo tik 18,5 proc. (N = 27) respondentų (žr. 2 pav.). Dalyvavimą tarptautinėse universiteto veiklose studentai daugiausia siejo su užsienio dėstytojų klausytomis paskaitomis (62,9 proc.), su dalyvavimu paskaitose, kurių turinys buvo grindžiamas užsienio literatūra (57,1 proc.). Tarptautinio mobilumo veiklas buvo pasirinkę 42,9 proc. negalią turinčių studentų (N = 12).

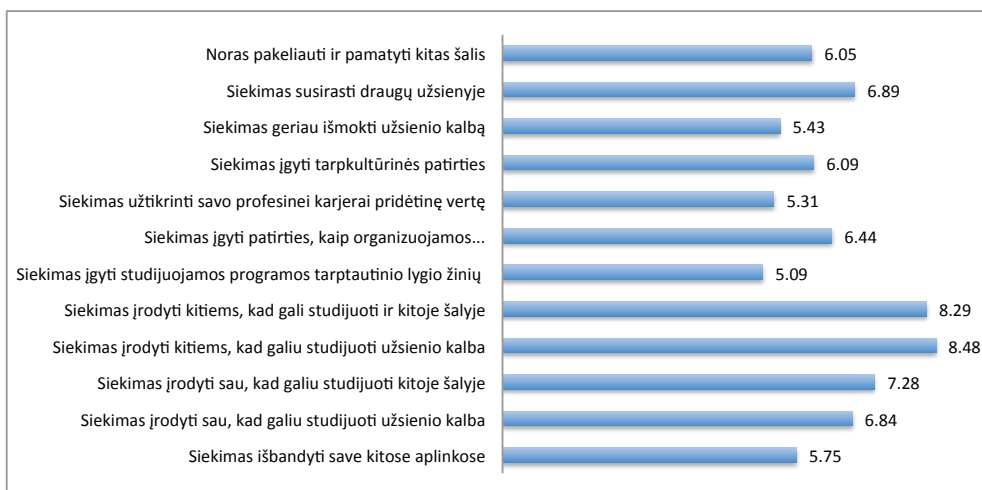

2 pav. Tarptautinė studentų patirtis studijuojant universitete (N = 27)

Tyrimo rezultatai rodo, kad tarptautiškumo veiklos, vykstančios universiteto viduje, t. y. „namuose“ (*internationalisation at home*), ir nereikalaujančios mobilumo ar kitų individualių pastangų (pvz., dalyvavimas konferencijose už-

sienyje, pranešimų skaitymas anglų kalba ir pan.), studentams yra priimtinesnės ir lengviau pasiekiamos. Pasiteiravus, ar norėtų ateityje studentai (N = 145) įsitraukti į tarptautiškumo veiklas universitete, 60 proc. respondentų (N = 87) atsakė teigiamai. Tai yra signalas aukštosioms mokykloms, kad tarptautiškumo veiklos institucijos viduje turi būti dar labiau stiprinamos ir plėtojamos.

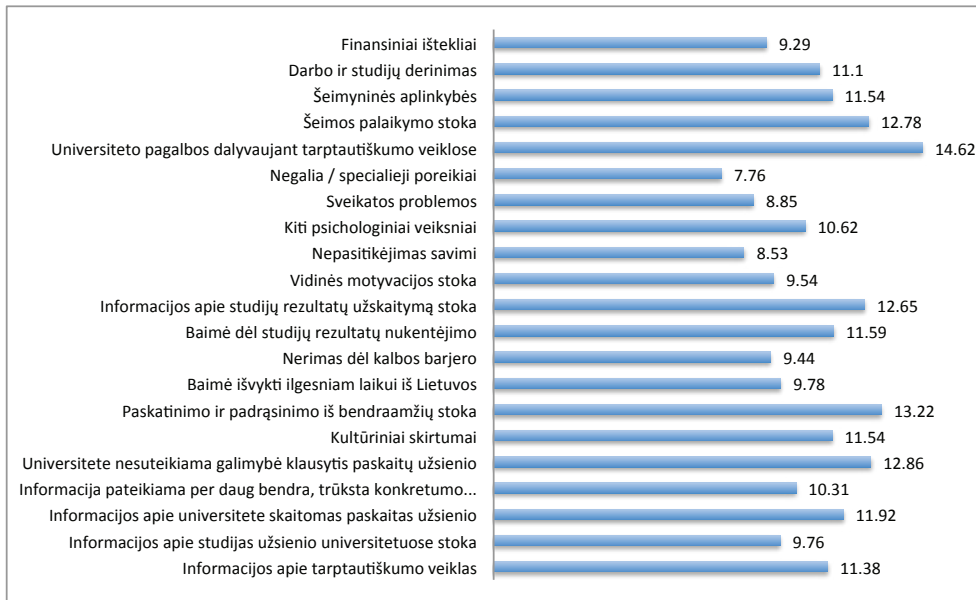
Tyrimo metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, kokios yra studentams svarbiausios priežastys (motyvai), lemiančios jų dalyvavimą tarptautinėse veiklose universitete. Negalią turinčių studentų buvo prašoma sureitinguoti pateiktus veiksnius nuo svarbiausio (1) iki mažiausiai svarbaus veiksnio (12). Analizuojant tyrimo duomenis nustatyti keturi pagrindiniai veiksniai, kurie studentams buvo **patys svarbiausi** įsitraukiant į tarptautiškumo veiklas universitete: 1) siekimas įgyti studijuojamos programos tarptautinio lygio žinių (reitingo vidurkis – 5,09); 2) siekimas užsitikrinti savo profesinės karjeros pridėtinę vertę (5,31); 3) siekimas geriau išmokti užsienio kalbą (5,43); 4) siekimas išbandyti save kitose studijų aplinkose (5,75) (žr. 3 pav.). **Mažiausiai svarbu** studentams buvo: 1) siekimas įrodyti kitiems, kad gali studijuoti užsienio kalba (8,48); 2) siekimas įrodyti kitiems, kad gali studijuoti kitoje šalyje (8,29); 3) siekimas įrodyti sau, kad galiu studijuoti kitoje šalyje (7,28).

3 pav. Studentų motyvai dalyvauti tarptautiškumo veiklose universitete (N = 145)

Toliau tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar studentai (N = 145) patyrė apribojimų dalyvaudami tarptautiškumo veiklose universitete. Didžiausia dalis respondentų N = 119 (82,2 proc.) teigė, kad patyrė tokių apribojimų, ypač dalyvaudami tarptautinio mobilumo veiklose (N = 104). Negalią turinčių studentų

buvo prašoma sureitinguoti pateiktus trukdžius nuo dažniausiai (1) iki rečiausiai pasitaikančio trukdžio (21). Analizuojant veiksnius, dažniausiai ribojančius studentų su negalia dalyvavimą tarptautiškumo veiklose, matyti, kad studentus dažniausiai riboja pati negalia ar specialieji poreikiai (reitingo vidurkis – 7,76), nepasitikėjimas savimi (8,53) ir sveikatos problemos (8,85) (žr. 4 pav.).

4 pav. Veiksniai, ribojantys studentų su negalia dalyvavimą tarptautiškumo veiklose universitete (N = 145)

Nors universiteto teikiama pagalba studentų buvo įvertinta kaip mažiausias veiksnys, ribojantis jų dalyvavimą tarptautiškumo veiklose aukštojoje mokykloje, galima teigti, kad vis dėlto pagalbos nepakanka. Studentams reikia daugiau informacijos apie studijų užsienyje galimybes, universitetai turi sudaryti galimybes klausytis paskaitų užsienio kalba institucijos viduje. Informacijos prieinamumas, jos intensyvumas, pačių dėstytojų ir administracijos skatinimas ir drąsinimas studentams būti tarptautiškai aktyviems gali padidinti studentų pasitikėjimą savimi nepaisant negalios.

Igalindama studentą studijuoti tarptautinėje aplinkoje, aukštoji mokykla turi siekti tobulinti studento veiklą, pastarajam suteikdama reikalingą paramą (Stasiulionienė ir Jucevičienė, 2003) – akademinę ir neakademinę. Anot Stasiulionienės ir Jucevičienės (2003), studentams teikiamos paramos tikslas – ugdyti tokius studentus, kuriems teikiama parama tampa nebereikalinga, t. y. savarankiškus studentus, turinčius gerų studijavimo gebėjimų, įgijusius aukštos koky-

bės mokymosi įgūdžių ir todėl galinčius imtis studijuoti bet kokį kursą, tvirtai ir pagrįstai tikėti savo darbo sėkme. Taigi visos sąlygos gali būti suskirstytos į kompetencines, psichologines, organizacines-materialines ir studijų.

Apibendrinimas ir diskusija

Teorinių šaltinių analizė parodė, kad socialinis dalyvavimas yra svarbus kiekvienai visuomenės grupei, įskaitant ir žmones su negalia. Dalyvauti reiškia visų pirma būti vykimo dalimi, sąmoningai veikti susitapatinant su veikla, savo ketinimais. Studijavimas aukštojoje mokykloje pasitelkiant socialinį dalyvavimą įgalina besimokančiuosius, taip pat ir negalią turinčius studentus, ruošti įvairioms ateities veikloms, skatina jų savarankiškumą, drąsą, pasitikėjimą savimi, atskleidžia jų interesus, gebėjimus, padeda formuoti asmenybei, siekti savo tikslų įgyvendinimo.

Tyrimas atskleidė, kad aukštojo mokslo tarptautiškumas yra neatsiejamas nuo globalizacijos procesų. Mokslinių šaltinių (Gumpert ir Sporn, 1999; Green ir Schoenberg, 2006) analizė parodė, kad globalizacijos procesai būdingi daugeliui pasaulio šalių – tai priklauso nuo individualios šalies istorijos, tradicijų, kultūros ir prioritetų. Šiuolaikinė globalizacija, sukurdama naujus prasmės konstravimo kontekstus, keičia asmens vertybinius santykius su pasauliu. Tarptautiškumą analizavę mokslininkai (Knight, 1994, 1999; Taylor, 2010) teigia, kad tarptautiškumas – tai procesas, integruojantis tarptautinę ir tarpkultūrinę dimensijas į aukštosios mokyklos funkcijas: dėstymą, tyrimus, kitas teikiamas paslaugas; tai procesas, jungiantis aukštojo mokslo institucijas, kurių tikslas yra suteikti studentams globalių, konkurencingai darbo rinkai reikalingų kompetencijų.

Šaltinių analizė parodė, kad tarptautinė patirtis, įskaitant įsitraukimą į tarptautines studijų programas, tarptautinio mobilumo veiklas, bendravimą su užsienio studentais ir dėstytojais, yra neatsiejama šių dienų aukštojo mokslo teikiamų paslaugų dalis. Tarptautinė patirtis itin svarbi kiekvienam jaunuoliui (įskaitant ir studentus su negalia), norinčiam integruotis į globalią darbo rinką. Remiantis socialinio dalyvavimo ir įgalinimo teorijomis ir šio tyrimo rezultatais galima teigti, kad negalią turinčių studentų galimybės dalyvauti tarptautiškumo veiklose universitete stiprina paties studento individualią atsakomybę, savarankišką sprendimų priėmimą ir tikėjimą savo gebėjimais veikti efektyviai.

Tyrimo rezultatai parodė, kad pagrindiniai motyvai, lemiantys studentų su negalia apsisprendimą įsitraukti į tarptautiškumo veiklas universitete, yra siekimas įgyti tarptautinio lygio studijuojamos programos žinių; siekimas užsitikrinti savo profesinės karjeros pridėtinę vertę; siekimas geriau išmokti užsienio kalbą. Tai rodo, kad studentai tarptautinę patirtį sieja su savo tobulėjimu, naujų kompetencijų įgijimu.

Tyrimo metu buvo identifikuoti tokie pagrindiniai veiksniai, ribojantys studentų su negalia dalyvavimą aukštojo mokslo tarptautiškumo veiklose: negalia ar specialieji poreikiai, nepasitikėjimas savimi ir sveikatos problemos. Todėl tarptautiškumo veiklos turi būti dar labiau stiprinamos ir plėtojamos pačioje institucijoje (t. y. plėtojant tarptautiškumo „namuose“ – *internationalisation at home* – procesus), kviečiant kuo daugiau užsienio lektorių, įtraukiant neįgalius studentus į paskaitų su užsienio studentais ir tarptautinių renginių pačioje institucijoje dalyvavimą, užtikrinant jų prieinamumą, informacijos apie juos pasiekiamumą ir pagalbą studentams. Į studentų skatinimą dalyvauti kuo įvairesnėse tarptautiškumo veiklose (pvz., mobilumo) turi būti įtraukti ne tik padaliniai, kuriojantys tarptautiškumo veiklas universitete: studentai galėtų būti labiau motyvuojami ir fakultetų administracijos, dėstytojų bei pačių studentų, kurie tokiose veiklose jau yra dalyvavę.

Literatūra

- Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Aramavičiūtė, V. (2009). *Lietuvos švietimo politikos transformacijos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Childress, L.K. (2010). *The Twenty - First Century University. Developing Faculty Engagement in Internationalization*. New York: Peter Lang.
- Creswell, J. W. (2008). Educational Research. Planning, conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research. *The Steps in the Process of Research* (p. 150–212). New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Daugėla, M. (2008). *Studentai, turintys negalę, aukštosiose mokyklose. Rekomendacijos administratoriams ir dėstytojams*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- De Wit, H. (2011). Misconceptions on Internationalization of Higher Education [žiūrėta 2016-12-04]. Prieiga internete: < <http://www.eurashe.eu/wp-content/uploads/2011/10/intlztion-Misconceptions.pdf>>.
- Duoblienė, L. (2010). Švietimo politika ir globalizacija: nacionaliniai ir supranacionaliniai ypatumai. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 69–84.
- Ellingboe, B. J. (1998). *Reforming the Higher Education Curriculum: Internationalizing the Campus*. Arizona: American Council on Education and Oryx Press.

- Ethridge, D. E. (2004). *Research Methodology and Applied Economics: Organizing, Planning, and Conducting Economic Research*, 2nd ed. Ames, IO: Blackwell Publishing.
- Gumport, P. J., Sporn, B. (1999). Institutional Adaptation: Demands for Management Reform and University Administration. In Smart, J. C. and Tierney, W. G. (eds.), *Higher Education: Handbook of Theory and Research* (p. 103–145). New York: Agathon Press.
- Green, M. F., Schoenberg, R. (2006). *Where Faculty Live: Internationalizing the Disciplines*. Washington: American Council of Education.
- Gvaldaitė, L. (2009). Įgalinimas socialiniame darbe. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 5, 42–53.
- Hanson, K. H., Meyerson, J. W. (1995). *International challenges to American colleges and universities*. Phoenix, AR: Oryx Press and American Council on Education.
- Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija* (2010). [žiūrėta 2016-11-04]. Prieiga internete: <<http://www.ndt.lt/neigaliuju-teisiu-konvencija>>.
- Naujanienė, R. (2010). Socialinis konstravimas: diskursinės perspektyvos su-pervizijos link. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 6 (2), 59–75.
- Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Knight, J. (1994). Internationalization: Elements and Checkpoints. *Canadian Bureau for International Education Research*, 7, 1–15.
- Knight, J. (1999). Internationalization of Higher Education. In Knight, J. and De Wit, H. (eds.), *Quality and Internationalisation in Higher Education* (p. 13–28). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Rekis, D. (2013). Studentų įgalinimo dalyvauti aukštosios mokyklos gyvenime problema: situacija ir perspektyva. *Tiltai*, 3, 243–272.
- Ruškus, J., Mažeikis, G. (2007). *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritinė pa-tirties ir galimybių Lietuvoje refleksija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ruškus, J., Mažeikienė, N., Naujanienė, R., Motiečienė, R., Dvarionas, Dž. (2013). Įgalinimo samprata socialinių paslaugų kontekste. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 12 (2), 9–43.
- Ruškus, J. (2015). Conditions and Trends of Reintegration of Former Convicts. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 1 (1), 53–70.

- Spiriajevienė, I., Spiriajevas, E. (2015). Neįgaliųjų studijavimas aukštojoje mokykloje kaip socialinio dalyvavimo ir karjeros išraiška. *Regional Formation and Development Studies*, 2 (16), 78–87.
- Stasiulionienė, V., Jucevičienė, P. (2003). Edukacinės paradigmos virsmo įgalinimas Utenos kolegijoje: verslo vadybos programos atvejis. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 46–55.
- Taylor, J. (2010). The Response of Governments and Universities to Global and Internationalization in Higher Education. *Globalization and Internationalization in Higher Education: Theoretical, Strategic and Management Perspectives* (p. 99–107). London: MPG Books Group.
- Velde, D. W. (2005). Globalisation and Education. What do the Trade, Investment and Migration Literatures Tell Us? *Working Paper 254*. London: Overseas Development Institute.
- Wendt, K., Slipersæter, S., Aksnes, D. W. (2003). Internationalisation of research. Internationalisation of Research and Higher Education. *Emerging Patterns of Transformation*, 55–80.
- Zaleckienė, I., Žadeikaitė, L. (2012). Socialinis dalyvavimas: jaunimo požiūris. *Socialinis ugdymas*, 20 (31), 63–77.

NEGALIĄ TURINČIŲ STUDENTŲ DALYVAVIMAS AUKŠTOJO MOKSLO TARPTAUTIŠKUMO VEIKLOSE

Regina Karvelienė

Santrauka

Straipsnyje nagrinėjamas negalią turinčių studentų dalyvavimas aukštojo mokslo tarptautiškumo veiklose. Akademiniai tarptautiškumo veiksniai yra neatsiejami nuo universitetų ir jų idėjos. Tačiau aukštojo mokslo institucijos, siekdamos integruoti ir sustiprinti aukštojo mokslo tyrimų, studijų ir paslaugų sričių tarptautiškumą, turi pagalvoti, kaip tai paveiks besimokantįjį. Ne visada besimokančiojo motyvacija įgyti naujų kompetencijų, profesinių žinių yra susijusi su jo poreikiais tai įgauti per tarptautinę prizmę – nesvarbu, užsienio ar savo šalies ugdymo institucijoje. Todėl buvo iškeltas probleminis klausimas, kokie turi būti išanalizuoti ir galbūt net sustiprinti studentų pasitikėjimo savimi ir švietimo institucijos tobulėjimo veiksniai, kad padėtų mokymo paslaugas teikiančiai institucijai įgalinti studentus, taip pat ir turinčius negalią, įsitraukti į tarptautiškumo veiklas savo aukštojoje mokykloje.

Teorinių šaltinių analizė parodė, kad socialinis dalyvavimas yra svarbus kiekvienai visuomenės grupei, įskaitant ir žmones su negalia. Dalyvauti reiškia visų pirma būti vykimo dalimi, sąmoningai veikti susitapatinant su veikla, savo ketinimais. Studijavimas aukštojoje mokykloje pasitelkiant socialinį dalyvavimą įgalina besimokančiuosius, taip pat ir negalią turinčius studentus, ruošti įvairioms ateities veikloms, skatina jų savarankiškumą, drąsą, pasitikėjimą savimi, atskleidžia jų interesus, gebėjimus, formuoja asmenybę, padeda įgyvendinti savo siekius. Tarptautinė patirtis, įskaitant išitraukimą į tarptautines studijų programas, tarptautinio mobilumo veiklas, bendravimą su užsienio studentais ir dėstytojais, yra neatsiejama šių dienų aukštojo mokslo teikiamų paslaugų dalis. Tarptautinė patirtis itin svarbi kiekvienam jaunuoliui (įskaitant ir studentus su negalia), norinčiam integruotis į globalią darbo rinką.

Tyrimas buvo grindžiamas socialinio dalyvavimo ir įgalinimo teorijomis. Socialinis dalyvavimas suprantamas kaip leidžiantis žmonėms valdyti situaciją, kur neįgaliojo sąveika su bendruomene yra būtinas elementas. Socialinis dalyvavimas leidžia siekti neįgaliojo ir specialistų lygybe grįstos kooperacinės sistemos, dalyvauti priimant sprendimus, susijusius su gyvenimo kokybe (Ališauskas ir kt., 2011). Duomenims rinkti ir analizuoti taikytas deskriptyvinis tyrimo metodas. Tyrimo dalyviai – negalią turintys studentai, studijuojantys Lietuvos valstybiniuose universitetuose (N = 145). Tyrimo rezultatai parodė, kad pagrindiniai motyvai, lemiantys studentų su negalia apsisprendimą išitraukti į tarptautiškumo veiklas universitete, yra siekimas įgyti studijuojamos programos tarptautinio lygio žinių; siekimas užsitikrinti savo profesinės karjeros pridėtinę vertę; siekimas geriau išmokti užsienio kalbą. Tai rodo, kad studentai tarptautinę patirtį sieja su savo tobulėjimu, naujų kompetencijų įgijimu. Pagrindiniai veiksniai, ribojantys studentų dalyvavimą aukštojo mokslo tarptautiškumo veiklose, buvo negalia ar specialieji poreikiai, nepasitikėjimas savimi ir sveikatos problemos. Todėl tarptautiškumo veiklos turi būti dar labiau stiprinamos ir plėtojamos pačioje institucijoje (t. y. plėtojant tarptautiškumo „namuose“ (*internationalisation at home*) procesus), kviečiant kuo daugiau užsienio lektorių, įtraukiant studentus su negalia į paskaitų su užsienio studentais ir tarptautinių renginių pačioje institucijoje dalyvavimą, užtikrinant jų prieinamumą, informacijos apie juos pasiekiamumą ir pagalbą studentams. Į studentų skatinimą dalyvauti kuo įvairesnėse tarptautiškumo veiklose (pvz., mobilumo) turi būti įtraukiami ne tik padaliniai, kuruojantys tarptautiškumo veiklas universitete: studentai galėtų būti labiau motyvuojami ir fakultetų administracijos, dėstytojų bei pačių studentų, kurie tokiose veiklose jau yra dalyvavę.

PARTICIPATION OF STUDENTS WITH DISABILITIES IN HIGHER EDUCATION INTERNATIONALISATION ACTIVITIES

Regina Karvelienė
Siauliai University, Lithuania

Abstract

The article analyses participation of students with disabilities in higher education internationalisation activities. In the course of research we tried to disclose theoretical links between higher education internationalisation concept and globalisation process, to analyse the experience of students with disabilities participating in internationalisation activities: the main factors that stimulate or restrict students from participation in international activities in higher education institutions. In order to implement the aim of the research, the theories of social participation and empowerment were referred to. Descriptive research method was applied to collect and analyse the data. The participants of the research – students with disabilities studying at Lithuanian state universities (N = 145). While analysing research data, the main factors that determined students' decision to get involved in internationalisation activities at the university were indicated: the ambition to acquire deeper knowledge at international level in a particular study programme; the desire to ensure added value to future career; the pursuit to improve the knowledge of a foreign language. The main indicated factors that prevent students from participation in higher education internationalisation activities are as follows: the disability itself or special needs, low self-confidence and health problems.

Keywords: *globalisation, higher education internationalisation, students with disabilities.*

Introduction

Ability to work, pursue, learn today grows from local, homogeneous space into international, global one. Globalisation process influences all society's activities and spheres, therefore, higher education is not an exception. According to De Wit (2011), higher education internationalisation helps to enable academic community to understand, appreciate and prepare university's community and students to function in international environment. Internationalisation combines higher education institutions with the same aim – to provide students with global competences necessary for competitive labour market (Wendt et al., 2003; Velde, 2005). Academic factors of internationalisation are inseparable

from universities and their idea. However, higher education institutions pursuing to integrate and strengthen internationalisation in the spheres of higher education researches, studies and services have to consider how it will influence a learner. Learner's motive to acquire new competences, professional knowledge is not always related to his/her needs to acquire this through international prism – no matter abroad or in a national education institution. Therefore, the **problem issue** is formulated – what factors of students' self-confidence and development of education institution should be analysed or even strengthened that would enable students as well as students with disabilities to get involved in internationalisation activities at a higher education institution.

According to Daugėla (2008), active involvement of students with disabilities in participation in study process and higher education institution's life brings benefits to university or college as an organisation itself. Presence of the disabled in the institution humanises it, creates the environment open to otherness. Students not only see but also communicate with the people who have different needs and opportunities, with the help of practical experience they develop their tolerance, assistance skills, social sensitivity. It is worth to mention that activeness of students with disabilities is influenced by the state policy towards the disabled. The right to education is universal and has to be accessible to everyone, to the disabled children, youth and adults as well. In May 27, 2010 the Seimas of the Republic of Lithuania ratified the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Article 19 of this Convention "recognises the equal right of all persons with disabilities to live in the community, with choices equal to others, and shall take effective and appropriate measures to facilitate full enjoyment by persons with disabilities of this right and their full inclusion and participation in the community" and the provisions of Article 24 of this document state that the disabled have to be provided with the opportunity to learn life and social development skills that would "provide the conditions to the persons with disabilities to participate fully and on an equal basis with others in education process and community's life". Implementation of mentioned legal acts reflects the implementation of UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities and guarantees the assurance of education accessibility to the citizens of Lithuania that have special needs (Article 24 of UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities). The laws¹ adopted by the government of the Republic of Lithuania help to ensure the accessibility of studies at Lithuanian higher education institutions to the students with disabilities.

¹ Resolution No 831 issued by the Government of the Republic of Lithuania in August 29, 2006 "Description of the Order of Provision of Financial Support Measures to the Disabled Studying at Higher Education Institutions" (Gazette, 2006, No. 93-3655)

When speaking about opportunities of students with disabilities to participate in internationalisation activities at a university, we should mention that first of all it is related to freedom of person's activities to make decisions related to his/her life or an aim of a particular life period. The decision to participate or not in international activities strengthens personal responsibility, individual decision making and the ability to act effectively. Inclusion of all types of students is important to the university and at the same time obliges to understand systematic attitude towards a person in his/her evolution of life, encouraging developing multidisciplinary context in study and science process. In order to understand the opportunities of students with disabilities to participate in internationalisation activities at the university, it is necessary to analyse structural and individual dimensions that influence this empowerment. Structural dimensions – legal and regulatory basis that influences development of internationalisation process at the university, factors of social and cultural environment, social cultural provisions, and institutional factors. Individual dimensions of a student with disability are very important as well – knowledge, persistence, communication skills, self-confidence, etc.

Provision of social justice states that equal opportunities and the right to higher education must be ensured to all people. According to Daugėla (2008), the idea of social participation imply the public spirit of the disabled, more active role while creating and developing accessibility and quality of services in institution and society ensuring the main human rights. However, if we analysed the accessibility of higher education and its additional activities to the students with disabilities, we would notice that insufficient attention is paid to particular measures that would provide the disabled with equal opportunities to study at a higher education institution and would allow the students to get involved in internationalisation activities. International experience including involvement in international study programmes, international mobility programmes, communication with foreign students and lecturers is an inseparable part of higher education services that is necessary for every person when integrating into global labour market.

The aim of the research – to reveal the main factors that stimulate and / or restrict participation of students with disabilities in international activities at higher education institutions.

The tasks of the research:

1. To reveal theoretical concepts of empowerment and social participation.
2. To analyse the concept of higher education internationalisation and its position in the process of globalisation.

3. To determine the main factors that enable/influence the students with disabilities to participate in internationalisation activities in higher education institutions.
4. To identify the main reasons that restrict students with disabilities to participate in higher education internationalisation activities.

Methodology of the research

The research is based on the theories of social participation and empowerment. Social participation is understood as allowing people to control the situation where the interaction of the disabled with the community is an essential element. Social participation conditions the equality of the disabled and specialists based on cooperation system to participate in decision making related to life quality (Ališauskas et al., 2011). According to Naujanienė (2010), social construction is implemented through people's interaction. Personal experience and self-confidence comes through this interaction. According to Ruškus and Mažeikis (2007), empowerment emphasises recognition of persons' experiences, interpretations, and values as a complex part of social discourse stimulating the participation in discourses' dialogue and interests' coordination, developing practical competences and self-confidence. Empowerment is understood as a process when people or communities pursue participation (Ališauskas et al., 2011 cit. Douglas, Zimmerman, 1995). When discussing about an individual and his place in the society, the concept of empowerment is approached as "an individual way where control of personal life becomes stronger and individual's abilities are strengthened with the help of social efforts" (Ruškus, 2015).

Descriptive research method has been selected for the implementation of the aim of the research. Descriptive research may be characterised as simply the attempt to determine, describe or identify what is, while analytical research attempts to establish why it is that way or how it came to be (Ethridge, 2004). The participants of the research – students with disabilities studying at Lithuanian state universities. The respondents have been selected using nonprobability purposive sampling (Kardelis, 2002; Creswell, 2008). Electronic questionnaire has been prepared for the research. The instrument was divided into three main categories that consisted of 21 questions: students' internationalisation experience before and during the studies at the university; restrictions to participate in internationalisation activities at the university; demographic information about the respondents. The questionnaire was uploaded on the website <https://www.surveymonkey.com>. The method of descriptive statistical analysis was used for data processing. Electronic questionnaire was disseminated in February-March, 2016. The questionnaire was sent out to the students with disabilities by the researcher herself and employees of Lithuanian

universities who are responsible for coordination of students with disabilities at their universities. The questionnaire was completed by 145 respondents (N = 145) out of 526 students with disabilities studying at universities at that time; N = 81 females and N = 64 males; N = 99 students with disabilities of Bachelor's study programmes and N = 46 students with disabilities of Master's study programmes. The major part of the respondents that participated in the research (N = 32) did not indicate the type of disability, others had the following disabilities: health (N = 23), reduced mobility (N = 22), visually impaired (N = 21), communication (N = 18), hearing impaired (N = 14) and writing/reading disorders (N = 15).

Dissociation of the research – in the article the concept “higher education” covers only university higher education.

Empowerment and Social Participation

Empowerment starts when individuals define their needs and aspirations, when not the specialists but they make decisions themselves, therefore, they take upon the responsibility (Ruškus, 2015; quoting Labinte, 1995). Empowerment is impossible without individual's involvement into becoming, self-determination. Individual level of empowerment provides pursuit of personal objectives and personal life control. The essence of individual empowerment – transition from a passive status into active one. Active individual's status implies self-confidence, self-acceptance, social and political perception, ability to be an important part when making the decisions and controlling environment's resources (Ruškus et al., 2013). Empowerment starts when individuals know that they have a right as well as an ability to solve their problems, when they believe that their skills and opportunities will allow them to act successfully. The essence of person's empowerment may be concisely described as an ability to “take life in own hands”, to put efforts to change it, to accept positive positions towards reality (Gvaldaitė, 2009). Ruškus et al. (2013) emphasises that empowerment as a purposeful and conscious action that foresees the perception how the universe works, having evaluated the mechanism of acting of social system, will be efficient as a separate action of empowerment.

This perception of an individual influences opportunities of social participation. Social participation is defined as being an active member in society's and community's life, it indicates how an individual is involved into group's and community's activities, to what extent he takes upon conscious responsibility (Zaleckienė & Žadeikaitė, 2012). Social participation is important to every group of the society including people with disabilities. According to Rekis (2013), to participate first of all means to be a part of the action, to act consciously identifying with the activities, intentions, therefore, participation

is an important part of development of our identification and self-perception. Citing Pateman (1970) and Imbrasaitė (2002), the author states that “we learn to participate while participating” i.e. in practical activities, therefore, individuals must acquire organisational abilities necessary for participation when making decisions in educational institutions and at work where they act: work, learn or simply live and spend their free-time.

A big part of person's life is composed by institutionalised socialisation while learning and studying. Studies at a higher education institution enables the learners as well as the students with disabilities to prepare for various future activities, career using social participation. While speaking about learning in the sphere of education, learning success is important that has a great potential in institutionalised environment to provide security for a person. The disabled do not feel strong in their lives and security, confidence are the factors that are vitally important and influence them, therefore, people are able to experience social integration Spiriajevienė and Spiriajevas (2015). As the authors state, the disabled is a citizen of a learning society, so his personal qualities – openness to innovations, creativity, cooperation skills and desire to study acquiring new knowledge and developing the acquired one – is the precondition of career's success. Empowerment to participate in international activities at a higher education institution develops independence of the disabled students as well as their courage, self-confidence, reveals their interests, abilities, helps to form their personality and achieve the aims. This substantiates the importance of social participation in person's education process because social participation itself, person's participation abilities are not given, therefore, the youth is variously stimulated for social participation in order to acquire experience and skills of such participation (Rekis, 2013).

Globalisation and higher education internationalisation

Internationalisation is often related to globalisation phenomenon. Globalisation influences every country considering particular country's history, traditions, culture and priorities. Modern globalisation processes, strengthening of competitive environment create unprecedented challenges to the universities because “universities open doors to absolutely different services and products” (Gumport & Sporn, 1999). Green, Schoenberg (2006) state that today it would be difficult to find a university or college that is not involved in globalisation process and does not implement internationalisation activities in the institution. According to Aramavičiūtė (2009), modern globalisation changes personal moral relationships with the world creating new contexts of meaning construction. Therefore, the discussions are being held among the researchers of different trends about the nature of culture itself, about its power

and influence on political peculiarity, national solidarity, cultural values, etc. On one hand, globalisation strengthens general perception of cultural environment and its changes, on the other hand, it reduces the relationship with present culture, its identity and values. However, globalisation may also strengthen national cultures emphasising the importance of differences of these cultures and new cultural derivatives and networks as a result of globalisation become a challenge to consolidate peculiarity and uniqueness of various nations.

Strengthening of globalisation results in more frequent usage of word integration. It is natural when thinking about global world where various international organisations, unions, associations, etc. are founded (Duoblienė, 2010). According to the author, a modern person despite his/her formally declared autonomy, has to get integrated into communities, unions: if not real, then virtual ones just like institutions get integrated into bigger institutions, and states – into international unions. Therefore, integration is perceived as a normal, common state although state's and person's integration surely has different reasons. However, there are also similar reasons such as security, survival and power acquisition (Duoblienė, 2010).

Intercultural education, international studies are one of the ways that can help to meet the challenges of globalisation, however, we should not forget the importance of respect to identity of each culture. Not long ago internationalisation meant international university's dimension including intercultural courses into study programmes, stimulating participation of students and faculties in various international programmes (Ellingboe, 1998; Hanson & Meyerson, 1995). According to Taylor (2010), internationalisation dimension in higher education also covers interaction and communication of local students with incoming foreign students, linguistic and intercultural competences of all academic community (lecturers, students, administrative staff), variety of forms of study programmes (including international ones), motivation of higher education institution's staff to participate in international activities, support services for the incomings (providing information regarding migration issues, visas, arrival, accommodation, family support, understanding and overcoming intercultural differences), coordination and management of international activities. Internationalisation combines higher education institutions that pursue to provide students with global competences necessary for competitive labour market. Internationalisation – is a process integrating international and intercultural dimensions into the functions of higher education institutions – lectures, researches and other services (Knight, 1999). According to Knight (1994), higher education internationalisation is process where international and intercultural dimensions are integrated into study process, researches and other departments of institution.

At present implementation of internationalisation process in higher education institution is determined by external and internal factors. External factors are economic, political, academic and sociocultural (Childress, 2010). Analysing internal factors it is worth to mention the following: internationalisation policy of higher education institution, internationalisation at home, internationalisation outside higher education institution (mobility). Perception of external and internal factors as an integral process enables all participants of internationalisation process – the state, institutions, universities and their community members: administrative staff, students and lecturers – to understand better how to act in an international context, how to make decisions and develop internationalisation processes in higher education institutions and participate in them.

Research data analysis

First of all, during the research we tried to find out international experience of the respondents before studies at the university. Only 36% of the respondents (N = 52) have had such experience and it is usually related to reading in a foreign language (72,7%) and participation in international projects (45,5%). When analysing the survey results, it is noticeable that the same students were active and acquired international experience participating in several activities.

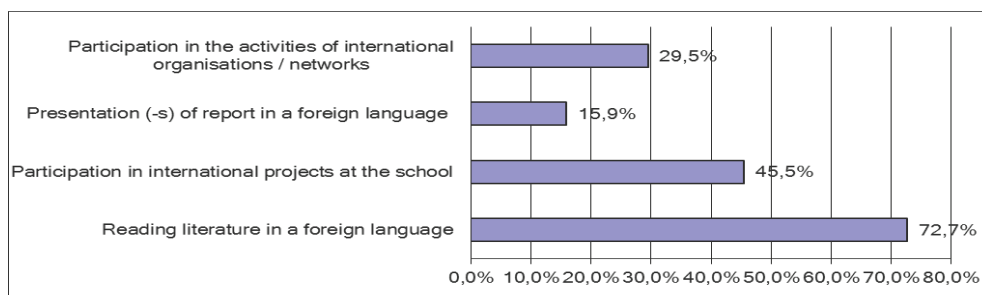

Fig. 1. International experience of the students before studies at the university (N = 52)

In the course of the research we tried to find out international experience of the students while studying in a higher education institution. The obtained research data shows that only 18,5 % of the respondents (N = 27) had such experience (see Fig. 2). Students related participation in international university's activities mainly with the lectures given by foreign lecturers (62,9%), and with the lectures that content was based on foreign literature (57,1%). 42,9% of the students with disabilities (N = 12) have selected international mobility activities.

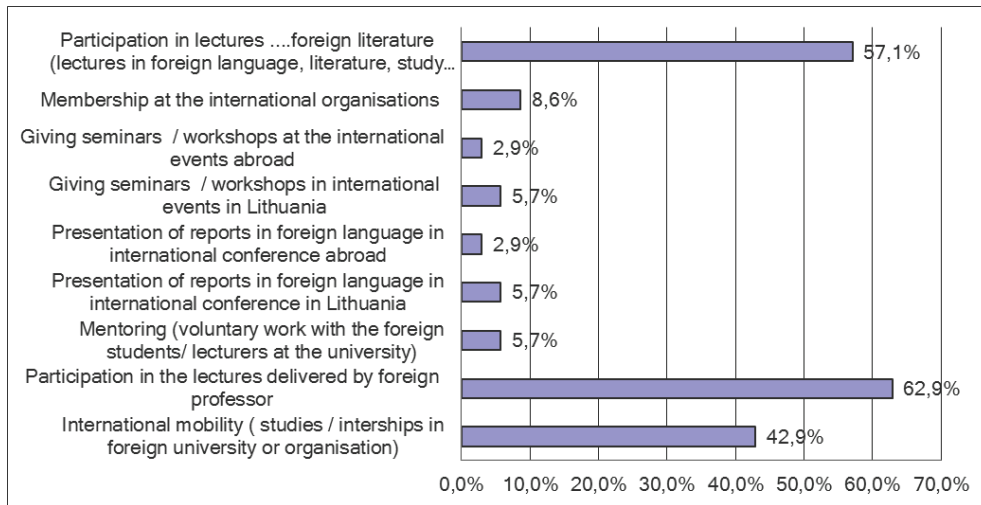

Fig. 2. International experience of the students while studying at the university (N = 27)

Research results show that *internationalisation at home* activities that do not require mobility or other individual efforts (e.g. participation in international conferences, presentation of reports in English, etc.) are more accessible and acceptable for the students. When asked if in the future students (N = 145) would like to participate in internationalisation activities at the university, 60% of the respondents (N = 87) answered positively. It is a signal to higher education institutions that internationalisation activities inside institution have to be strengthened and developed inviting more foreign lecturers, involving students with disabilities to participate in international events inside the institution. In order to motivate students to participate in various internationalisation activities (e.g. mobility), not only departments mentoring internationalisation activities at the university should be involved. Administrative staff of the faculties, lecturers, students who have already participated in such activities could motivate the students more actively.

During the research we also tried to find out the most important reasons/motives for participation in international activities at the university. The students with disabilities were asked to rate the presented factors from the most important (1) to the least important (12). When analysing research data, four main factors were considered as **the most important** regarding the participation in internationalisation activities at the university: 1) ambition to acquire deeper knowledge in the selected study programme at international level (rating average 5,09); 2) desire to ensure added value to future professional career (5,31); 3) desire to improve the knowledge of a foreign language (5,43);

4) ambition to try oneself in different study environments (5,75) (see Fig. 3). **The least important** factors were as follows: 1) ambition to prove to the others that you can study in a foreign language (8,48); 2) ambition to prove to the others that you can study abroad (8,29); 3) ambition to prove to yourself that you can study in a foreign country (7,28).

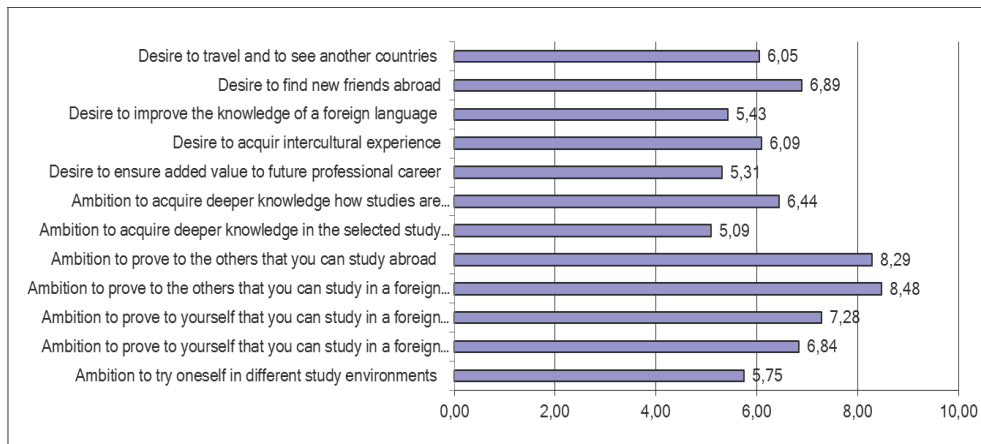

Fig. 3. Students' motives to participate in international activities at the university (N = 145)

During the research we also tried to find out if the students (N = 145) experienced any restrictions regarding their participation in internationalisation activities at the university. The major part of the respondents N = 119 (82,2%) stated that there were some restrictions especially when participating in international mobility activities (N = 104). The students with disabilities were asked to rate the indicated restrictions from the most frequent (1) to the least frequent (21). Analysing the factors that usually restrict participation of students with disabilities in internationalisation activities we see that students are usually restricted by the disability itself or special needs (rating average 7,76), low self-confidence (8,53) and health problems (8,85) (see Fig. 4).

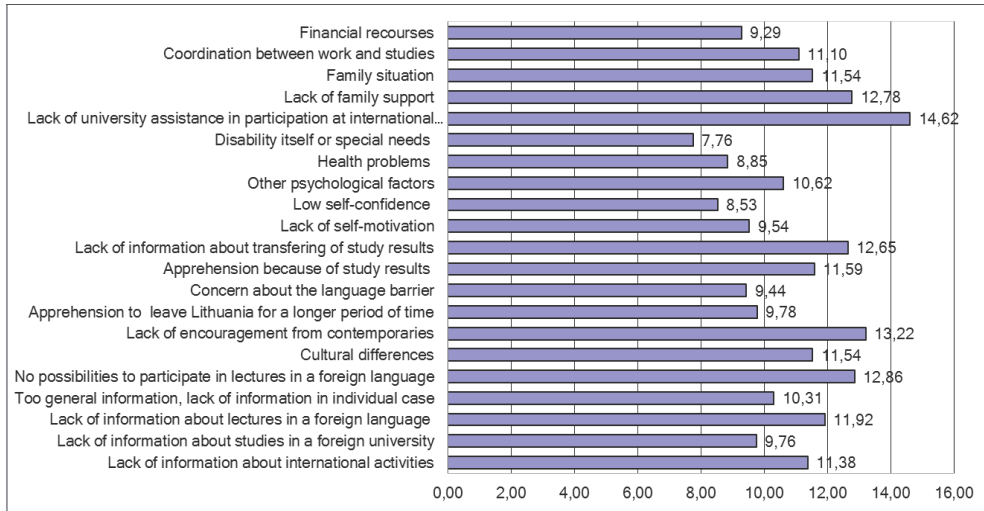

Fig. 4. Factors restricting participation of the students with disabilities in international activities at the university (N = 145)

Although the help of a university was indicated as the least important factor restricting students' participation in international activities at the university it is possible to state that still it is not sufficient. Students need more information about opportunities of studying abroad, in addition, universities have to provide opportunities to attend lectures in a foreign language inside institution. Accessibility of information, its intensity, lecturers' and administrative staff's motivation and encouragement of students to be internationally active may increase students' self-confidence despite their disability.

Enabling a student to study in *internationalisation at home* environment, higher education institution must pursue to improve student's activities providing sufficient support (Stasiulionienė, Jucevičienė, 2003): academic and non-academic. According to Stasiulionienė and Jucevičienė (2003) the aim of support provided to the students – to educate the students to whom provided support becomes unnecessary, i.e. independent students who have acquired high quality learning skills and who are able to study any course strongly and reasonably believing in their success. As a result, all conditions can be divided into excellence, psychological, organisational-material and study.

Generalisation and discussion

The analysis of theoretical resources showed that social participation is important to every society's group including people with disabilities. To participate first of all means to be a part of the action, to act consciously identifying oneself with activities and personal intentions. Studies at a higher education institution invoking social participation enable the learners as well as the students with disabilities to prepare for various future activities, stimulate their independence, courage, self-confidence, reveal their interests, abilities, help to form a personality and implement personal aims.

The research revealed that higher education internationalisation is inseparable from globalisation processes. The analysis of scientific sources (Gumport & Sporn, 1999; Green & Schoenberg, 2006) showed that globalisation processes are characteristic to many countries considering the history, traditions, culture and priorities of a particular country. Creating new contexts of meaning's construction, modern globalisation changes person's moral relationships with the world. The scientists that have analysed internationalisation (Knight, 1994, 1999; Taylor, 2010) stated that internationalisation is a process that integrates international and intercultural dimensions into the functions of higher education institutions – lectures, researches and other services; it is a process that combines higher education institutions which aim is to provide the students with global competences necessary to competitive labour market.

Analysis of the sources showed that international experience including involvement in international study programmes, international mobility programmes, communication with foreign students and lecturers is an inseparable part of higher education services. International experience is essential for every person, including students with disabilities when integrating into global labour market. Referring to the theories of social participation and enablement as well as the results of this research we may state that opportunities of students with disabilities to participate in internationalisation activities strengthen student's personal responsibility, independent decision making, and belief in personal ability to act effectively.

The research results have showed that the main motives determining the decision of students with disabilities to participate in internationalisation activities at the university are as follows: ambition to acquire deeper knowledge in the selected study programme at international level; desire to ensure added value to future professional career; desire to improve the knowledge of a foreign language. This shows that students relate their international experience to self-development and acquisition of new competences.

During the research the following factors that restrict participation of the students with disabilities in higher education activities have been identified:

disability and special needs, low self-confidence and health problems. Therefore, internationalisation activities have to be strengthened and developed inside institution (i.e. developing *internationalisation at home* processes) i.e. inviting more foreign lecturers, inviting students with disabilities to participate in lectures with foreign students and international events in the institution, ensuring their accessibility, proper provision of information about the events, providing full necessary support. In order to motivate students to participate in various internationalisation activities (e.g. mobility), not only departments mentoring internationalisation activities at the university should be involved. Administrative staff of the faculties, lecturers, students who have already participated in such activities could motivate the students more actively.

References

- Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Kaffemanienė, I., Melienė, R., & Miltenienė, L. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Aramavičiūtė, V. (2009). *Lietuvos švietimo politikos transformacijos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Childress, L. K. (2010). *The Twenty - First Century University. Developing Faculty Engagement in Internationalization*. New York: Peter Lang.
- Creswell, J. W. (2008). Educational Research. Planning, conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research. In *The Steps in the Process of Research* (pp. 150-212). New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Daugėla, M. (2008). *Studentai, turintys negalę, aukštosiose mokyklose. Rekomendacijos administratoriams ir dėstytojams*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- De Wit, H. (2011). Misconceptions on Internationalization of Higher Education. Retrieved from: <http://www.eurashe.eu/wp-content/uploads/2011/10/intlztion-Misconceptions.pdf>
- Duoblienė, L. (2010). Švietimo politika ir globalizacija: nacionaliniai ir supranacionaliniai ypatumai. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 69-84.
- Ellingboe, B. J. (1998). *Reforming the Higher Education Curriculum: Internationalizing the Campus*. Arizona: American Council on Education and Oryx Press.
- Ethridge, D. E. (2004). *Research Methodology and Applied Economics: Organizing, Planning, and Conducting Economic Research*, 2nd ed. Ames, IO: Blackwell Publishing.

- Gumport, P. J., & Sporn, B. (1999). Institutional Adaptation: Demands for Management Reform and University Administration. In J. C. Smart, and W. G. Tierney (eds.), *Higher Education: Handbook of Theory and Research* (pp. 103-145). New York: Agathon Press.
- Green, M. F., & Schoenberg, R. (2006). *Where Faculty Live: Internationalizing the Disciplines*. Washington: American Council of Education.
- Gvaldaitė, L. (2009). Įgalinimas socialiniame darbe. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 5, 42-53.
- Hanson, K. H., & Meyerson, J. W. (1995). *International challenges to American colleges and universities*. Phoenix, AR: Oryx Press and American Council on Education.
- Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija* (2010). Retrieved from: <http://www.ndt.lt/neigaliuju-teisiu-konvencija>
- Naujaniėnė, R. (2010). Socialinis konstravimas: diskursinės perspektyvos supervizijoje link. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 6 (2), 59-75.
- Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Knight, J. (1994). Internationalization: Elements and Checkpoints. *Canadian Bureau for International Education Research*, 7, 1-15.
- Knight, J. (1999). Internationalization of Higher Education. In J. Knight and H. De Wit (eds.), *Quality and Internationalisation in Higher Education* (pp. 13-28). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Rekis, D. (2013). Studentų įgalinimo dalyvauti aukštosios mokyklos gyvenime problema: situacija ir perspektyva. *Tiltai*, 3, 243-272.
- Ruškus, J., & Mažeikis, G. (2007). *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritinė patirties ir galimybių Lietuvoje refleksija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ruškus, J., Mažeikienė, N., Naujaniėnė, R., Motiečienė, R., & Dvarionas, Dž. (2013). Įgalinimo samprata socialinių paslaugų kontekste. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 12 (2), 9-43.
- Ruškus, J. (2015). Conditions and Trends of Reintegration of Former Convicts. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 1 (1), 53-70.
- Spiriajevienė, I., & Spiriajevas, E. (2015). Neįgaliųjų studijavimas aukštojoje mokykloje kaip socialinio dalyvavimo ir karjeros išraiška. *Regional Formation and Development Studies*, 2 (16), 78-87.

- Stasiulionienė, V., & Jucevičienė, P. (2003). Edukacinės paradigmos virsmo įgailinimas Utenos kolegijoje: verslo vadybos programos atvejis. *Mokslotai-komieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 46-55.
- Taylor, J. (2010). The Response of Governments and Universities to Global and Internationalization in Higher Education. *Globalization and Internationalization in Higher Education: Theoretical, Strategic and Management Perspectives* (pp. 99-107). London: MPG Books Group.
- Velde, D. W. (2005). Globalisation and Education. What do the Trade, Investment and Migration Literatures Tell Us? *Working Paper 254*. London: Overseas Development Institute.
- Wendt, K., Slipersæter, S., & Aksnes, D. W. (2003). Internationalisation of research. Internationalisation of Research and Higher Education. *Emerging Patterns of Transformation*, 55-80.
- Zaleckienė, I., & Žadeikaitė, L. (2012). Socialinis dalyvavimas: jaunimo požiūris. *Socialinis ugdymas*, 20 (31), 63-77.

PARTICIPATION OF STUDENTS WITH DISABILITIES IN HIGHER EDUCATION INTERNATIONALISATION ACTIVITIES

Regina Karvelienė

Summary

The article analyses participation of students with disabilities in higher education internationalisation activities. Academic factors of internationalisation are inseparable from universities and their idea. However, higher education institutions pursuing to integrate and strengthen internationalisation in the spheres of higher education researches, studies and services have to consider how it will influence a learner. Learner's motive to acquire new competences, professional knowledge is not always related to his/her needs to acquire this through international prism – no matter abroad or in a national education institution. Therefore, the problem issue is formulated – what factors of students' self-confidence and development of education institution should be analysed or even strengthened that would enable students as well as students with disabilities to get involved in internationalisation activities at a higher education institution.

The analysis of theoretical resources showed that social participation is important to every society's group including people with disabilities. To participate first of all means to be a part of the action, to act consciously identifying oneself with activities and personal intentions. Studies at a higher education institution invoking social participation enable the learners as well as the students with disabilities to prepare for various future activities, stimulate their independence, courage, self-confidence, reveal their interests, abilities, help to form a personality and implement personal aims. International experience including involvement in international study programmes, international mobility programmes, communication with foreign students and lecturers is an inseparable part of higher education services. International experience is essential for every person, including students with disabilities when integrating into global labour market.

The research was based on the theories of social participation and empowerment. Social participation is understood as allowing people to control the situation where the interaction of the disabled with the community is an essential element. Social participation conditions the equality of the disabled and specialists based on cooperation system to participate in decision making related to life quality (Ališauskas et al., 2011). Descriptive research method was applied to collect and analyse the data. The participants of the research – students with disabilities studying at Lithuanian state universities (N = 145). The research results have showed that the main motives determining the decision of students with disabilities to participate in internationalisation activities at the university are as follows: ambition to acquire deeper knowledge in the selected study programme at international level; desire to ensure added value to future professional career; desire to improve the knowledge of a foreign language. This shows that students relate their international experience to self-development and acquisition of new competences. During the research the following factors that restrict participation of the students with disabilities in higher education activities have been identified: disability and special needs, low self-confidence and health problems. Therefore, internationalisation activities have to be strengthened and developed inside institution (i.e. developing *internationalisation at home* processes) i.e. inviting more foreign lecturers, inviting students with disabilities to participate in lectures with foreign students and international events in the institution, ensuring their accessibility, proper provision of information about the events, providing full necessary support. In order to motivate students to participate in various internationalisation activities (e.g. mobility), not only departments mentoring internationalisation activities at the university should be involved. Administrative staff of the faculties, lecturers, students who have already participated in such activities could motivate the students more actively.